

Gagnasöfn og SQL

Hjálmtyr Hafsteinsson
Tölvunarfræði HÍ

HJÁLMTÝR HAFSTEINSSON

Efni námskeiðs

- Almennt um gagnasafnskerfi
- SQLite gagnasafnskerfið
- Einfaldar SQL fyrirspurnir
- Meðhöndlun gagna
- Samsöfnun (*aggregates*), hópun (*group by*)
- Töfluskilgreiningar, skorður (*constraints*)

10.10.2024

2

Gagnasafnskerfi

- Gagnasafn er safn gagna á skipulögðu formi
- Gríðarlega útbreidd notkun:
 - Fjármálagögn banka
 - Birgðabókhald verslana
 - Facebook, Twitter, Amazon, ...
 - ...
- Nær öll vefsetur byggja á gagnasafnskerfum
 - Vefsíður "búnar til" upp úr gagnasafni

10.10.2024

3

Eiginleikar gagnasafnskerfa

- Kostir
 - Geyma gögn á öruggan hátt
 - Hraðvirk leit að gögnum
 - Aðgangur frá mörgum notendum samtímis
 - Gögn geymd á skipulögðu formi
- Gallar
 - Flókin og dýr hugbúnaður
 - Henta ekki fyrir lítið gagnamagn
 - Gögn geymd á skipulögðu formi

10.10.2024

4

Venslagagnasöfn

- Byggir á stærðfræðihugtakinu vensl (*relation*)
Dæmi um tvístæð (*binary*) vensl:
 $\{(1, 2), (1, 3), (2, 3), (1, 4), (2, 4), \dots\}$
Þetta eru venslin: " $x < y$ "

Annað dæmi:
 $\{(Jón, 895-4321), (Gunn, 555-1234), \dots\}$
Þetta eru venslin: " x hefur símanúmer y "

Hvert stak kallast tvennd

10.10.2024

5

Grunnmengi (*domain*)

- Hvert stak í tvennd (eða n -d) kemur úr mengi
 - Í venslunum $\{(1, 2), (1, 3), \dots\}$
 - Bæði stökin koma úr mengi jákvæðra heiltalna
 - Í venslunum $\{(Jón, 895-4321), \dots\}$
 - Fyrri stakið úr mengi mannanafn (eða einhverjum hóp)
 - Seinna stakið úr mengi löglegra símanúmera
- Aðeins stök úr menginu geta verið í þessu sæti

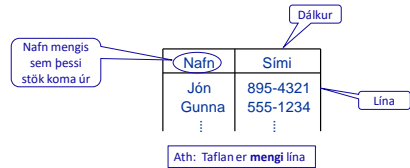
10.10.2024

6

Töflur og vensl

- Vensl eru oft táknud sem töflur

10.10.2024

7

Hönnun gagnasafna

- Gögn eru annað hvort upplýsingar um hlut eða upplýsingar um tengingar hluta
 - Hvorutveggja geymt sem vensl (töflur)

10.10.2024

8

Kostir venslalíkansins

- Einfalt gagnsætt líkan
 - Allt er töflur!
- Traustar stærðfræðilegar undirstöður
 - Venslareikningur, mengi
- Passar oftast vel við raunveruleg gögn
- Hraðvirkar útfærslur
 - Nær öll gagnasafnskerfi í dag

10.10.2024

9

SQLite

- Frítt einfalt venslagagnasafnskerfi
 - Hefur nær allar SQL skipanir
 - Mjög auðvelt í uppsetningu
 - Innan við 1MB að stærð!
- Notað mjög víða
 - Innbyggt í Firefox, iPhone, Android, Skype, Photoshop, iTunes, ...

10.10.2024

10

SQLite

- Heimasíða þess:
<http://www.sqlite.org>
- Náið í SQLite og sýnisgagnasafn: <https://hjalmtyr.github.io/SQL1/>
 - Upplýsingar vegna útleigu á sumarhúsum:

felagar	upplýsingar um félagsmenn
sumarhus	upplýsingar um sumarhús
leigur	upplýsingar um leigur

10.10.2024

11

SQLite skipanaskel

- Við notum SQLite í gegnum skipanaskel
 - Leyfir okkur að einbeita okkur að SQL
 - Öll stærri gagnasafnskerfi hafa þannig viðmót
 - Allir "alvöru" notendur gagnasafnskerfa nota skipanalinuviðmót!
- Það eru til grafísk viðmót (*GUI*) fyrir SQLite
 - Listi af þeim er á heimasíðu námskeiðs
 - Þau gefa betri yfirsýn yfir gagnasafn með mörgum töflum

10.10.2024

12

Verkefni

- Ná í SQLite og sýnisgagnasafn
 - Windows: tvær skrá - MacOS: aðeins gagnasafnsskrá
 - Vista í nýju skráarsafni (t.d. D:\SQL)
- Keyra `sqlite3.exe` (eða `sqlite3`)
- Opna sýnisgagnasafn:
 - Nota SQLite skipunina:
`.open sumarhus.db`
- Prófa nokkrar feitletraðar skipanir á blaðinu

Ef þetta gengur illa þá getið þið prófað sqliteonline.com
Það er vefvörðun, engin uppsetning, sumt auðveldara, annað flókara

SQL fyrirspurnarmálið

- SQL hannað hjá IBM ~1972
- Byggir á fræðilegu líkani fyrir vensl
- Inniheldur margar gerðir skipana
 - Ein aðalskipun: **SELECT**
 - Aðrar skipanir vinna með töflur og gögn:
 - Búa til, breyta og eyða töflum
 - Setja inn, breyta og eyða gögnum
 - Breyta skipulagi gagnanna

SQL fyrirspurnir

- SQL fyrirspurnir segja hvaða gögn við viljum, ekki hvernig þau eru fundin
 - Skipunin skilgreinir **mengi** gagnanna sem við viljum fá

Hvað viltu?

Hvernig á að fá það?

"Ég ætla að fá 12" Ítalskan BMT í hvítu brauði með öllu grænmeti nema jalapeno"

"Taktu hvítt brauð, skerðu það, náðu síðan í salami, pepperoni og skinku, ..."

Fyrirspurnir

- SELECT** skipunin nær í innihald tafla

`select nafn from felagar;`

Dálkur í töflunni

Taflan heitir felagar

Muna eftir semikómmu

Fyrirspurnir

- Getum fengið fleiri dálka

`select nafn, inng_ar from felagar;`

Teljum upp dálkanöfn

Fyrirspurnir í SQLite

- Útkoman er ekki sérlega flott:

`Gunnar|2017
Erla|1994
...`
- Getum látið SQLite setja úttakið í dálka með nöfnum dálkana:

`.mode column`

Áth: Skipanir til SQLite byrja á punkti og enda ekki á semikómmu

Fyrirspurnir

- Getum fengið alla dálka með *

```
select * from felagar;
```

Ekki ráðlegt að nota * í raunverulegri notkun. Vítum þá ekki hversu marga dálka við fáum. Töflur breytast gjarnan yfir tíma.

Röð úttaks

- Úttakið kemur í "einhverri röð"
 - Líklega eftir því hvenær gögnin voru sett inn
- Línurnar eru stök í **mengi**
 - Stök í mengi hafa enga sérstaka röð
- Til að raða úttakinu notum við **order by**:

```
select nafn, innng_ar from felagar  
order by innng_ar;
```


Röð úttaks

- Hægt að raða eftir mörgum dálkum

```
select nafn, innng_ar from felagar  
order by innng_ar, nafn;
```

Hér er raðað fyrst eftir **innng_ar** í hækkandi röð og síðan í stafrófsröð eftir nafni innan hvers árs

Röð úttaks

- Sjálfgefið er að raðað sé í hækkandi röð
 - Getum raðað í lækkandi röð með **desc**

```
select nafn, stig from felagar  
order by stig desc;
```

Hér koma hæstu stigin fyrst

desc er stytting á orðinu "descending"
Hægt að nota **asc** fyrir hækkandi röð

Margir röðunardálkar

- **desc** (eða **asc**) á aðeins við dálkinn sem það stendur við

```
select nafn, stig, innng_ar from felagar  
order by stig desc, innng_ar;
```

Hæstu stig fyrst og síðan í hækkandi röð eftir inngönguári ef stig þau sömu

Takmarka fjölda lína

- Stundum viljum við ekki fá allar línur
 - Getum takmarkað fjöldann með **limit**

```
select nafn, stig from felagar  
order by stig desc  
limit 3;
```

Ath: Línuskipting breytir engu

Sýnir þá þrjá félaga sem hafa flest stig

Ath: Ekkert vit í að nota **limit** nema með **order by**

Sleppa línunum

- Stundum viljum við ekki fyrstu 3 línurnar, heldur næstu 3
 - Bætum þá `offset` við `limit`

```
select nafn, stig from felagar
order by stig desc
limit 3 offset 3;
```

offset x sleppir x fyrstu línunum

Sýnir þá þrjá félaga sem eru í fjórða, fimmta og sjötta sæti yfir flest stig

Æfingar

- Sýna sumarhús í hækkandi röð eftir fjölda rúma og lækkandi röð eftir stærð
- Sýna upplýsingar um stærsta sumarhúsið
- Sýna nöfn og inngönguár þriggja nýjustu félagsmannanna
- Sýna dagsetningu næstnýjustu leigunnar

Velja út línur

- Notum skilyrði í `where`-hluta

```
select nafn, stig from felagar
where stig > 400;
```

Sýnir nafn og stig þeirra sem hafa fleiri en 400 stig

```
select * from felagar
where nafn='Gunnar';
```

Sýnir alla dálka þeirra sem heita Gunnar

Velja út línur

- Fleiri dæmi:

```
select * from felagar
where nafn != 'Gunnar';
```

Ath.: Notum einfaldar gæsalappir fyrir strengi

```
select * from felagar
where inng_ar >= 2000;
```

Allir sem gerðust félagar á þessari öld

Flóknari skilyrði

- Sameinum skilyrði með `and` og `or`

```
select * from felagar
where stig >= 200 and stig <= 400;
```

Allir með stig á bilinu 200 til 400

```
select * from felagar
where stig between 200 and 400;
```

Jafngild skipuninni að ofan, en sjaldan notað, því ekki augljóst hvort gildin 200 og 400 séu með eða ekki

Flóknari skilyrði

- Hægt að nota útreikning í skilyrðum

```
select * from felagar
where stig > 300
and 2024-inng_ar > 10;
```

[SQLite er hægt að fá núverandi ártal með strftime('%Y', 'now')]

Dálitið mismunandi milli gagnasafnskerfa hvernig núverandi dagsetning er fengin

Möguleg vandamál

- Finna þá félaga með fleiri en 400 stig sem gengu í félagið 2016 eða 2017

```
select * from felagar
  where innng_ar = 2016
        or innng_ar = 2017
        and stig >= 400;
```

Úttak:

48	Gunnar	107	450	2017
64	Helga	112	55	2016

en Helga er aðeins með 55 stig!

10.10.2024

31

31

Hvert er vandamálið?

- Virkin **and** hefur hærri forgang en **or**
 - þurfum að nota sviga til að fá rétta útkomu

```
select * from felagar
  where (innng_ar = 2016
        or innng_ar = 2017)
        and stig >= 400;
```

Þetta er svipað og í segðinni $5 - 2 \times 3$
Útkoman er $5 - 6 = -1$, en ekki $3 \times 3 = 9$

10.10.2024

32

32

Æfingar

- Sýna sumarhús með fleiri en 6 rúm
- Sýna leigur á árinu 2024
- Sýna alla félaga í Reykjavík eða Kópavogi sem hafa minna en 200 stig
- Sýna þann félag sem býr utan Reykjavíkur sem hefur mestan fjölda stiga

10.10.2024

33

33

Reglulegar segðir (regular expressions)

- Hægt að nota **algildisstafi** (wildcards)
 - Notum þá með orðinu **like**

```
select * from sumarhus
  where stadur like 'Husaf%';
```

Táknið % parast á móti 0 eða fleiri stöfum

Sýnir öll sumarhús með staðsetningu sem byrjar á 'Husaf'

10.10.2024

34

34

Reglulegar segðir

- Annað dæmi:

```
select * from felagar
  where nafn like '%i%';
```

Sýnir alla félaga með nöfn sem innihalda stafinn i

- Hvað með?

```
select * from felagar
  where nafn like '%';
```

10.10.2024

35

35

Reglulegar segðir

- Táknið **_** passar við nákvæmlega einn staf

```
select * from felagar
  where nafn like '____';
```

Sýnir alla félaga með 4ra stafa nöfn

4 _ tákn

- Finna nöfn með 5 eða fleiri stafi:

```
select * from felagar
  where nafn like '_____%';
```

5 _ tákn

10.10.2024

36

36

Reglulegar segðir

- Viljum finna félaga með nöfn sem eru 4 stafir eða styttri
 - Ein leið:

```
select * from felagar
where nafn like '____' or
      nafn like '____' or
      ...;
```
 - Betri leið:

```
select * from felagar
where nafn not like '____%';
```


10.10.2024

37

37

Hástafir/lágstafir í like

- Sjálfgefið er að like geri ekki greinarmun á hástöfum og lágstöfum
 - Hægt að breyta því:

```
pragma case_sensitive_like = on;
```
 - Þá skilar þessi skipun engri niðurstöðu:

```
select * from felagar
where nafn like 'gunnar';
```

pragma er óstöðluð skipun, sem hægt er að nota til að breyta hegðun SQLite á ýmsa vegu

10.10.2024

38

38

Æfingar

- Sýnið öll sumarhús með textann "vatn" í nafninu
- Sýnið allar leigur í júlí, óháð ári
- Sýnið alla félagsmenn með nafn sem endar á "a" og hafa meira en 200 stig

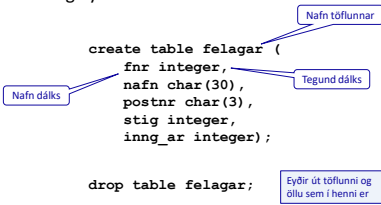
10.10.2024

39

39

Aðrar skipanir í SQL

- Að búa til og eyða töflum

10.10.2024

40

40

Aðrar skipanir í SQL

- Setja inn gögn

```
insert into felagar
(fnr, nafn, postnr, stig, innng_ar)
values (55, 'Axel', '108', 50, 2024);
```

Má sleppa því að telja upp dálkana ef öll gildi til staðar

Ef ekki er sett gildi í einhvern dálk þá verður hann tómur (þ.e. NULL)

10.10.2024

41

41

Aðrar skipanir í SQL

- Eyða gögnum

```
delete from felagar
where fnr = 55;
```

Eyðir út öllum línunum sem uppfylla skilyrðið

Ef skilyrðið vantar ... þá er öllum línunum eytt!

```
delete from felagar;
```


10.10.2024

42

42

Aðrar skipanir í SQL

- Breyta gögnum

```
update felagar
  set postnr = '101'
  where fnr = 31;

update felagar
  set stig = stig - 50
  where nafn = 'Rakel';
```

Breytir öllum línum sem uppfylla skilyrðið

Æfingar

- Hækkið stigin hjá öllum félagsmönnum um 50
- Búið til töflu **tilraun** með dálkunum **a** (heiltala) og **b** (10 stafa texti)
 - Setjið eina línu inni töflu **tilraun**
 - Skoðið töflu með **select**
 - Eyðið töflu

Innflutningur gagna

- Gagnasafnskerfi hafa líka sérstakar skipanir til að hlaða inn gögnum
 - Mismunandi skipanir milli kerfa, ekki hluti af SQL
 - Gögn oftast á CSV-formi (*Comma Separated Values*)
 - Aðskilnaðartákn geta verið: , ; : | TAB
 - Nú að verða algengara að nota XML
 - Oftast hraðvirkara en að nota margar **insert**-skipanir

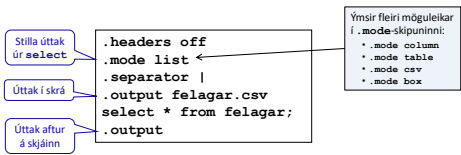
Gagnainnflutningur í SQLite

- SQLite hefur skipunina **.import** til að lesa gögn inni töflu

Gagnaútflytningur í SQLite

- Notum **select**-skipun til að búa til gagnaskrá á CSV-formi

Gögn úr SQLite

- Opnið skrána **felagar.csv** í Excel
 - Fara í **"Data"** valmynd
 - Velja fyrsta dálk skjalsins og smella á **"Text to Columns"**
 - Velja svo **"Delimited"**
 - og svo tákníð **"|"**

Skipanaskrár í SQLite

- Algengt að búnaar séu til skrár með SQL skipunum til að skilgreina töflur
- Skipunin `.read` í SQLite les og framkvæmir slíka skrá

```
.read sumarhus.sql
```

Sjá þessa skrá á <https://hjalmtyr.github.io/SQLite/>

10.10.2024

49

49

Skipanaskrá í SQLite

- Skipunin `.dump` skrifar allt gagnasafnið út
 - Til að skrifa það í skipanaskrá þarf að nota `.output`

```
.output sumarhus1.sql
.dump
.output
```
 - Einnig hægt að skrifa út einstakar töflur:

```
.dump felagar
```

10.10.2024

50

50

Æfingar

- Náð í skipanaskrána `countries.sql`
- Lesið hana inní SQLite
- Skoðið nýju töfluna `countries`
- Setjið innihald töflunnar í CSV-skrá
- Flytjið CSV-skrána inn í Excel
- Tæmið töfluna `countries` (með `delete`)
- Hlaðið inn í hana úr CSV-skránni

10.10.2024

51

51

Samsöfnun gagna (aggregates)

- Viljum stundum finna heildarupplýsingar um gögn

```
select avg(stig)
from felagar;
```
- Getum fengið meðaltal yfir hluta gagnanna:

```
select avg(stig) from felagar
where innng_ar < 2010;
```

10.10.2024

52

52

Samsöfnun gagna

- Summa yfir dálk

```
select sum(stig) from felagar;
```
- Hágildi og lággildi

```
select max(stig) from felagar
where postnr < '170';

select min(inng_ar) from felagar;
```

10.10.2024

53

53

Samsöfnun gagna

- Telja allar línur

```
select count(*) from felagar;
```
- Telja gildi í dálki

```
select count(inng_ar) from felagar;
```
- Telja ólík gildi í dálki

```
select count(distinct inng_ar)
from felagar;
```

10.10.2024

54

54

Hópun gagna (*group by*)

- Viljum finna meðalfjölda stiga eftir póstnúmeri
 - Gætum gert nokkrar fyrirspurnir;

```
select avg(stig) from felagar
where postnr = '101';
```

og síðan eins fyrir '107', '110', o.s.frv.
 - Betra að búa til hópa með **group by** og finna meðaltal innan hvers hóps

```
select postnr, avg(stig) from felagar
group by postnr;
```


10.10.2024

55

55

Reglur um hópun

- Aðeins hægt að sýna dálka sem koma fyrir í **group by**-hlutanum

~~select postnr, nafn, avg(stig) from felagar
group by postnr;~~

Hvaða gildi ætti nafn að hafa fyrir tiltekið póstnúmer?

Þetta er reyndar leyft í SQLite!
Hver er útkoman?

10.10.2024

56

56

Reglur um hópun

- Má nota fleiri en einn dálk í **group by**
 - Þá er hópað á alla dálkana

```
select postnr, inng_ar, avg(stig)
from felagar
group by postnr, inng_ar;
```

Fyrir hvert ólíkt gildi á (póstnúmer, inngönguár)
er fundinn meðaltíðafjöldi félaga með þau gildi

10.10.2024

57

57

Hópun og röðun

- Oft er úttakið raðað eftir hópum

```
select postnr, avg(stig) from felagar
group by postnr;
```

Gefur úttak í röð eftir póstnúmerum

- Þetta fer eftir útfærslu
 - Til að vera viss um röðun þarf að nota **order by**

```
select postnr, avg(stig) from felagar
group by postnr
order by postnr desc;
```


10.10.2024

58

58

Velja úr hóp

- Viljum ekki sýna alla hópa
 - Veljum línur inn í hópum með **where**
 - Veljum hópa til að sýna með **having**

```
select postnr, avg(stig) from felagar
group by postnr
having postnr < '170';
```

Meðalfjöldi stiga eftir póstnúmeri í Reykjavík

10.10.2024

59

59

Velja úr hóp

- Getum valið hópa með flóknari skilyrðum
Finna meðalfjölda stiga eftir póstnúmerum í Reykjavík með a.m.k.
tvo félaga

```
select postnr, avg(stig) from felagar
where postnr < '170'
group by postnr
having count(*) >= 2;
```

Velur línur
inn í hópum

Velur hópa
til birtingar

10.10.2024

60

60

Æfingar

- Sýna heildarfjölda daga í útleigu fyrir hvert sumarhús
- Sýna fjölda leiga eftir dagafjölda (p.e. helgar- eða vikuleiga)
- Sýna meðalfjölda stiga eftir inngönguári, ef fleiri en einn á því ári

10.10.2024

61

61

Form select skipunar

```
SELECT <dálkar eða útreikningur>
FROM <tafla>
WHERE <skilyrði>
GROUP BY <dálkar>
HAVING <skilyrði>
ORDER BY <dálkar>
LIMIT <tala> OFFSET <tala>;
```


10.10.2024

62

62

Almennt form select skipunar

```
[ WITH [ recursive ] with_query [, ...] ]
SELECT [ ALL | DISTINCT ] ( [ expression [, ...] ] )
* [ expression [ AS ] output_name [, ...] ]
FROM from_item [, ...]
[ WHERE condition ]
[ GROUP BY expression [, ...] ]
[ HAVING condition ]
[ WINDOW window_name AS [ window_definition ] [, ...] ]
[ UNION [ ALL | DISTINCT ] ( [ select_definition [, ...] ] ) ]
[ ORDER BY expression [ ASC | DESC ] [ WITH operator ] [ NULLS { FIRST | LAST } ] [, ...] ]
[ LIMIT [ count ] [ ALL ] ]
[ OFFSET start [ ROW | ROWS ] ]
[ FETCH { FIRST | NEXT } [ count ] [ WITH | WITHOUT ] ORDER ]
[ FOR { UPDATE | SHARE } [ OF table_name [, ...] ] [ MODE { DEFAULT | KEY-LOCKED } [, ...] ] ]

where from_item can be one of:
[ ONLY ] table_name [ * ] [ [ AS ] alias [ ( column_alias [, ...] ) ] ]
[ select ] [ AS ] alias [ ( column_alias [, ...] ) ]
with_query_name [ [ AS ] alias [ ( column_alias [, ...] ) ] ]
function_name ( [ argument [, ...] ] ) [ [ AS ] alias [ ( column_alias [, ...] ) ] ]
join_definition [, ...]
from_item [ NATURAL ] join_type from_item [ ON join_condition | USING ( join_column [, ...] ) ]

and with_query is:
with_query_name [ ( column_name [, ...] ) AS ( select ) ]
TABLE ( [ ONLY ] table_name [ * ] [ [ AS ] with_query_name ] )
```


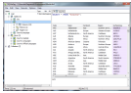
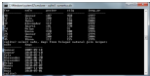
10.10.2024

63

63

Önnur SQLite viðmót

- Skipanaskelin er einföld og þægileg
 - en þarf að muna skipanir
 - erfiðara að fá yfirlit yfir gagnasafnið
- Grafísk viðmót
 - líkari venjulegum forritum
 - en óstöðluð og hafa mism. möguleika

10.10.2024

64

64

DB Browser for SQLite

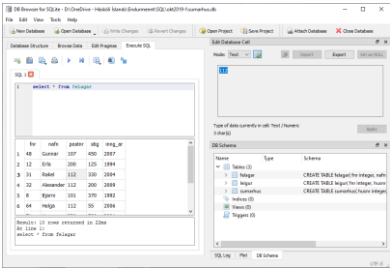
- Opinn og frír hugbúnaður
- Til fyrir Windows, Mac, Linux, FreeBSD
- Nokkuð órar uppfærslur
- Margvíslegir eiginleikar:
 - Innflutningur/útflytningur gagna
 - Gandálfar til að búa til töflur og fleira
 - Auðvelt að breyta stillingum gagnasafns
 - Hægt að sjá lista yfir allar framkvæmdar SQL skipanir

10.10.2024

65

65

10.10.2024

66

66

sqliteonline.com

- SQLite í vafra
- Einfalt viðmót til að vinna með SQLite gagnasöfn
- Byggir á sqli.is
 - C-kóði fyrir SQLite þýddur yfir í Javascript
- Ágætt til að æfa SQL
- Engin uppsetning á tölvu

10.10.2024

67

fmr	nafn	gestir	kg	innng_ar
45	Guðmar	107	400	2017
12	Ólaf	200	125	1994
81	Ólaf	112	500	2014
102	Ólafur	112	200	2009
6	Ólaf	101	370	2002
64	Ólaf	112	55	2010
71	Hanna	200	500	2014
24	Guðmar	107	330	1999
85	Ólaf	200	110	2014
62	Ólaf	112	210	2010

10.10.2024

68

NULL gildi

- SQL leyfir dálkum að hafa sérstök NULL gildi
 - Ef gildið er óþekkt, t.d. fæðingardagur
 - Ef gildið á ekki við, t.d. nafn á maka
- Merkingin er að gildi vanti
 - Fáum þau ef gildi vantar í insert-skipun

```
insert into felagar (fmr, nafn, innng_ar)
values (66, 'Helgi', 2024);
```

10.10.2024

69

NULL gildi í SQLite

- SQLite sýnir tóman streng fyrir NULL gildi

66|Helgi|||2024

Útkoma úr select-skipun
eftir síðustu innsetningu

- Hægt að sýna NULL gildi:

.nullvalue NULL

Texti sem við ákveðum

10.10.2024

70

Samanburður með NULL

- Allar aðgerðir þar sem annað gildið er NULL gefa gildið NULL
 - Ef x er NULL þá er gildið á (x + 3) líka NULL
- Í samanburði þar sem annað gildið er NULL verður útkoman sanngildið Óþekkt
 - Höfum sanngildin Satt og Ósatt, nú eru þrjú sanngildi

10.10.2024

71

Sanngildið Óþekkt

- Nú þurfa rökaðgerðirnar AND, OR og NOT að ráða við gildið Óþekkt
 - Helstu breytingar:

Satt AND Óþekkt	gefur	Óþekkt
Ósatt AND Óþekkt	gefur	Ósatt
Ósatt OR Óþekkt	gefur	Óþekkt
Satt OR Óþekkt	gefur	Satt
NOT Óþekkt	gefur	Óþekkt

10.10.2024

72

NULL í select skipunum

- **select** skilar öllum þeim línum þar sem skilyrðið í **where**-hluta er **Satt**
- Hvað með þegar skilyrðið er **Óþekkt**?
 - Sú lína er ekki með (þ.e. eins og gildið væri **Ósatt**)

```
select * from felagar
where stig < 200;
```

Skilar ekki línu sem hefur **NULL** í stig

10.10.2024

73

Dæmi um NULL

```
select * from felagar
where stig = 200 or stig != 200;
```

Þetta ættu að vera allir, en fáum samt ekki þá sem hafa **NULL** í stig

```
select * from felagar
where 0*stig = 0;
```

Ef stig er **NULL** þá hefur 0*stig gildið **NULL**, sem er ekki = 0

10.10.2024

74

Að finna NULL gildi

- Hvernig finnum við hvort lína hafi gildið **NULL** í dálki?

```
select * from felagar
where stig = NULL;
```

Þetta virkar ekki!

Ef annað gildið í samanburði hefur gildið **NULL** þá er útkoman **Óþekkt**, ekki **Satt**

```
select * from felagar
where stig is NULL;
```

Sérstakur samanburður sem skilar **Satt** eða **Ósatt**

10.10.2024

75

Töfluskilgreiningar og NULL

- Leyfum ekki sumum dálkum að vera **NULL**
 - Látum vita af því í skilgreiningu töflunnar

```
create table felagar (
  fnr integer not NULL,
  nafn char(30) not NULL,
  postnr char(3),
  stig integer,
  innng_ar integer);
```

Ráðum því sjálf hvaða dálkar mega ekki vera **NULL**

10.10.2024

76

Æfingar

- Setjið línu inn í töfluna **felagar** með engum stigum.
 - Sýnið félagi í röð eftir stigum. Koma **NULL** með?
 - Finnið meðalfjölda stiga hjá félagsmönnum. Er **NULL** gildið með?
- Breytið skilgreiningu töflunnar **sumarhus** þannig að **fermetrar** megi ekki vera **NULL**
 - Reyndu síðan að setja inn **NULL** þar

10.10.2024

77

Heilleiki gagna (data integrity)

- Mjög mikilvægt að gögn í gagnasafninu séu rétt
 - Erfitt að eiga við gölluð gögn í gagnasafninu
 - Gefa rangar niðurstöður
 - Erfitt að finna og leiðrétta á öllum stöðum
 - Betra að koma í veg fyrir að röng/gölluð gögn fari inn í safnið í upphafi
 - Staðreyna inntak, t.d. vartöluprófa kennitölur í inntaki
 - Nota skorður (*constraints*) á töflur

10.10.2024

78

Lyklar (keys)

- Lykill er **dálkur** (eða safn dálka) sem **ákvarðar línu einkvæmt**
 - Í töflunni **felagar**:
 - postnr** er ekki lykill (margar línur með sama gildi)
 - nafn** er ekki lykill (margir geta heitið sama nafni)
 - fnr** er lykill (við búum dálkinn til þannig!)
- Ræðst af eðli gagnanna hvort dálkur sé lykill
 - Er kennitala lykill?
 - Hvað með Gervimaður útlönd (010130-7789)?

10.10.2024

79

79

Samsettir lyklar

- Í töflum fyrir tengsl á milli hluta eru lyklar oft samsettir úr lykllum hlutanna
 - Lykill í **leigur** er samsettur úr **fnr**, **husnr** og **dags**
 - Ekki nóg að vita bara **fnr** og **husnr**
- Þurfum sjálf að ákveða hvort tiltekin svið myndi lykil
 - Til dæmis, ef enginn má leigja bústað oftar en einu sinni þá er **{fnr, husnr}** lykill fyrir **leigur**

10.10.2024

80

80

Aðallykill (primary key)

- Getum látið gagnasafnskerfið vita um lykla í skilgreiningu töflunnar

```
create table felagar (  
  fnr integer primary key,  
  ...  
);
```

Hver tafla getur aðeins haft einn **primary key**

```
create table leigur (  
  ...  
  primary key (fnr, husnr, dags));
```

10.10.2024

81

81

Skorður (constraints)

- Skilgreining á aðallykli er dæmi um skorðu
 - Aðrar skorður:
 - unique** - segir að dálkurinn sé einkvæmur
 - not null** - segir að dálkurinn verði að hafa gildi
 - default** - gefur sjálfgefið gildi á dálkinn
 - check (skilyrði)** - tryggir að skilyrði sé uppfyllt

10.10.2024

82

82

Dæmi um skorður

```
create table felagar(  
  fnr integer primary key not null,  
  nafn char(30) not null,  
  postnr char(3),  
  stig integer default 0,  
  innng_ar integer check (innng_ar > 1900),  
  constraint pnr_check (postnr > '100'  
                        and postnr <= '999')  
);
```

Aðallykill

Sjálfgefið gildi

Almenn skorða

Skorða með nafni

10.10.2024

83

83

Hvað næst?

- Framhaldsnámskeið hjá EHF:
 - Töflutengingar (join)
 - Undirfyrirspurnir (subqueries)
 - Notkun á mengjavirkjum (set operators)
 - Sýndartöflur, vísar, hönnun gagnasafna, ...
- Kennsluefni á Vefnum:
 - SQL kennsluefni á heimasíðu
 - Háskólanámskeið um Gagnasafnsfræði

SQL fyrirspurnarmálið

10.10.2024

84

84